

El Teatre Principal d'Inca, un estat de la qüestió

Bernat J. Mateu-Morro

Historiador de l'art, bj.mateumorro@gmail.com

doi: 10.3306/JELINCA.22.365

Paraules clau: arquitectura, Teatre Principal, estat de la qüestió.

Resum. *El Teatre Principal d'Inca és sense cap dubte la institució de caràcter cultural més important i destacada que té i ha tengut el municipi. Malgrat aquesta importància cabdal i comptar amb una història de més de 107 anys, res d'això ha contribuït a generar un estudi monogràfic sobre el dit Teatre.*

El Teatre no ha estat un tema d'estudi especialment afavorit per la historiografia, així ens trobam que la informació que ha generat ha aparegut de manera tardana i molt desigual. A més, aquesta no es troba recollida en una obra monogràfica o de referència, sinó que totes les referències fetes es troben disperses en diferents treballs més específics o bé a obres de caràcter més general.

Amb la present comunicació es pretén posar fi a aquesta situació i presentar de manera conjunta i ordenada els treballs dels quals disposam avui entorn del Teatre Principal.

Keywords: Architecture, Teatre Principal, Status of the issue.

Abstract. *The main theatre in Inca is undoubtedly the most important and prominent cultural institution in the municipality. Despite this major importance and having a history of more than 107 years, none of this has contributed to a monograph study on the Theatre.*

The Theatre has not been a subject of study particularly favored by historiography, so we find that the information it generated has appeared late and very uneven. At the same time this is not found in a monographic or reference work, but all references made are scattered in different general works.

This communication seeks to put an end to this situation and to present jointly and in an orderly manner the work we have today about the Main Theatre.

1. INTRODUCCIÓ

El Teatre Principal d'Inca ha estat i és una institució cabdal en el panorama cultural del municipi inquer. Tot i aquest reconeixement a l'entitat que és i al que representa, els estudis al seu respecte han quedat un tant al marge de l'interès de la historiografia.

Tot i aquesta manca d'estudis, disposam de diferents treballs apareguts fins al dia d'avui que d'una manera o altra fan referència al Teatre i ens aporten informació sobre aquest i la seva història. Val a dir que aquests estudis han aparegut de manera més aviat tardana i són molt desiguals pel que fa a la profunditat amb què aborden el tema en qüestió.

La intenció de la present comunicació és acabar amb aquesta situació i presentar de forma conjunta, coherent i ordenada tots els estudis actuals¹ sobre el Teatre Principal d'Inca i la seva història.

2. EL TEATRE PRINCIPAL D'INCA

Abans d'endinsar-nos en la bibliografia apareguda i referida al Teatre Principal d'Inca, s'ha considerat adient presentar unes breus notes sobre la seva història. El Teatre és una institució sorgida per iniciativa de la Sociedad Teatro de Inca, constituïda el 1913 i que un any després, i coincidint amb les celebracions entorn del Dijous Bo, inaugurava el seu teatre el 14 de novembre de 1914.

El conegut com a Teatre d'Inca era un teatre líric aixecat a partir del projecte elaborat pel prestigiós arquitecte Guillem Reynés Font, el qual destacava a Inca no sols per les seves dimensions, sinó també pels luxes i les comoditats que presentava, que aleshores es va veure com un gran exemple d'urbanitat i modernitat per a Inca. L'obertura del Teatre va contribuir a la consolidació i dinamització cultural del municipi, el qual va poder gaudir d'una programació constant i variada.

Amb la Guerra Civil el Teatre va viure la primera de les seves crisis, aquesta desfeta va suposar veure reduïda la seva programació i una baixada molt dràstica pel que fa a l'afluència de públic, que va acabar per afectar el seu manteniment més bàsic. Va ser llavors, als anys quaranta, quan el Teatre va canviar de mans i els nous propietaris aprofitaren per escometre una important reforma quasi integral a l'edifici. El nou teatre es va reinaugar el 17 de gener de 1946 amb el nom de Teatre Principal. Aquest havia deixat enrere els motius d'inspiració modernista de l'edifici original per donar pas a un nou espai de caire racionalista, obra de l'arquitecte Francesc Casas Llompart.

Després d'aquesta nova inauguració, el Teatre va viure un gran període d'esplendor, d'una banda, per la quantitat i varietat de les seves propostes (teatre, cinema, òpera, sarsuela, circ, dansa, etc.), i d'altra banda, per la gran resposta que hi havia del públic als anys cinquanta, seixanta i setanta. Malgrat aquestes èpoques de glòria, a partir dels anys vuitanta el Teatre va començar a experimentar períodes de crisi, que acabaren abocant-lo al seu tancament.

¹ Val a dir que en la present comunicació no s'han tengut en compte publicacions, anotacions o referències sobre el Teatre que hagin pogut aparèixer a setmanaris locals, programes de festes o altres, i que per tant no hi apareixeran recollides.

El 1999, i davant l'agonitzant situació del Teatre, es va crear la Fundació Teatre Principal d'Inca, la qual estava constituïda per l'Ajuntament d'Inca, el Consell Insular de Mallorca i el Govern de les Illes Balears. Aleshores la Fundació va marcar-se tres objectius principals: adquirir la propietat de l'immoble del Teatre, rehabilitar l'edifici i dotar-lo de la programació que mereixia. El primer dels objectius es va assolir el mateix 1999 amb la compra del Teatre, però per veure complerts els altres objectius han hagut de passar més de vint anys. El 2014 es van iniciar les obres de rehabilitació, que després de diverses interrupcions i canvis en el projecte d'obra es van demorar set anys a acabar-se. Finalitzades les obres, el 2021 el Teatre ha vist de nou la llum reobrint les seves portes, i així s'aconseguia el tercer dels objectius en disposar un altre cop d'una programació variada i continuada.

3. L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Quant a l'estat en el qual es troben avui dia els estudis previs entorn del Teatre Principal d'Inca, val a dir que aquests són més aviat escassos i dispersos. Disposam de poques obres que abordin el Teatre, i la majoria ho fan incloent-lo, o sols citant-lo, en treballs d'àmbit més general. Tot plegat s'explica pel poc interès que hi ha mostrat la historiografia i per la qual cosa la majoria dels treballs als quals ens referim han aparegut de manera tardana, i recullen de manera irregular i desigual els seus aspectes (es descuiden especialment els elements lligats als seu béns mobles o immaterials).

Tot i aquesta situació desfavorable pel que fa als estudis entorn del Teatre, sí que podem fer constar un seguit d'obres a ell referides, les quals presentam a continuació agrupades en sis categories diferents.

3.1. Obres generals sobre la història d'Inca

Les primeres referències que apareixen del Teatre d'Inca, les trobam recollides en obres de caràcter general sobre la història del municipi, si bé sovint les dades referides al Teatre són més aviat poques i sovint les mateixes que es van repetint d'una publicació a l'altra. La majoria se centren en les dates o els esdeveniments clau de la seva història, com per exemple la seva inauguració.

Ens referim tant a obres generals sobre la història d'Inca (Quetglas, 1982; Pieras, 1986) com a algunes de relacionades amb aspectes com la societat (Marquès i Pieras 1994; Santana i Matas, 1996), la indústria (Pujalte, 2006; Amer i Massutí, 2006) o l'urbanisme (Llabrés, 2000).

Així i tot es poden destacar dues comunicacions aparegudes en el marc de les Jornades d'Estudis Locals, que són les primeres obres sorgides que tenen com a objecte d'estudi el Teatre Principal, tot i que sols tracten un àmbit referit al Teatre i no l'aborden de manera general. Ens referim al treball de Gabriel Pieras (Pieras, 2013), dedicat als primers anys de vida del Teatre, i al de

Magdalena Sastre i Emmanuelle Gloaguen (Sastre i Gloaguen, 2015), centrat en els béns mobles conservats al Teatre l'any 2014.

AMER SASTRE, Arnau i MASSUTÍ NICOLAU, Llorenç “L'obra d'Eduard Plandolit com a impulsor de l'electricitat” a JEL, Ajuntament, Inca, 2006.

D. A. *Inca, un segle ciutat*, Ajuntament, Inca, 2000.

FIOL MATEU, Gabriel. “La propagadora balear de alumbrado” a JEL, Ajuntament, Inca, 2006.

JANER TORRENS, Martí. “Miquel Duran i les diades per la Llengua” a JEL, Ajuntament, Inca, 1995.

LLABRÉS MARTORELL, Pere Joan. “Inca en les grans transformacions del segle XX” a JEL, Ajuntament, Inca, 2000.

MARQUÈS SINTES, Miquel Àngel i PIERAS VILLALONGA, Miquel. “Temps lliure i oci a Inca i Alaior” a JEL, Ajuntament, Inca, 1994.

MIR MARQUÈS, Antoni i PARETS SERRA, Joan. “El guitarrer Jaume Villalonga” a JEL, Ajuntament, Inca, 2010.

PIERAS SALOM, Gabriel. *Breu història d'Inca*. Ajuntament, Inca, 1986.

PIERAS SALOM, Gabriel. *Crònica de l'orfeó l'Harpa d'Inca 1995-2005*, Ajuntament, Inca, 2005.

PIERAS SALOM, Gabriel. “Documents per al coneixement dels inicis del Teatro de Inca” a JEL, Ajuntament, Inca, 2013.

PUJALTE VILANOVA, Ferran (coord). *Un segle de llum a Inca*, Ajuntament, Inca, 2006.

QUETGLAS MARTORELL, Andreu. *Estampas de ayer comentadas hoy*, 1982.

RODRÍGUEZ MIR, Antoni. “Miquel Aguiló i Serra, una vida, una passió: l'Harpa d'Inca” a JEL, Ajuntament, Inca, 2010.

SANTANA MORRO, Manel i MATAS PASTOR, Joan. “El plantejament de l'oci a Inca en el primer franquisme” a JEL, Ajuntament, Inca, 1996.

SASTRE MORRO, Magdalena i GLOAGUEN MURIAS, Emmanuelle. “L'inventari dels béns mobles i gràfics del Teatre Principal d'Inca. L'embrió per a la seva conservació i posada en valor” a JEL, Ajuntament, Inca, 2015.

3.2. Treballs d'arquitectura

Pel que fa a les obres d'aquesta categoria, ens trobam amb treballs generals sobre l'arquitectura de les Illes Balears, l'arquitectura a Mallorca o bé l'arquitectura a Inca, on s'introdueix el Teatre en qüestió. El que sí cal destacar especialment en aquest punt és un llarg seguit d'obres referides a l'arquitecte Guillem Reynés Font, autor del Teatre d'Inca, les quals ens permeten acostarnos tant a la seva figura com a la seva obra. El treball coordinat per Elvira González (González, 2008) és el més interessant, ja que situa el Teatre inquer dins de tota la producció de l'arquitecte.

Arribats a aquest punt i sobre obres d'arquitectura, hem de destacar dos treballs dedicats a l'obra arquitectònica a Inca dels dos arquitectes que van intervenir en el Teatre Principal: Guillem Reynés Font (Mateu i Munar, 2014) i Francesc Casas Llompарт (Martínez, 2000).

GONZÁLEZ GONZALO, Elvira (coord.) *Guillem Reynés Font, una trajectòria interrompuda*, GRC, Palma, 2008.

MARTÍNEZ OLIVER, Bartomeu. "L'obra arquitectònica de Francesc Casas Llompарт a Inca" a JEL, Ajuntament, Inca, 2000.

MATEU-MORRO, Bernat J. i MUNAR CATALÀ, Isabel. "L'obra arquitectònica de Guillem Reynés Font a Inca" a JEL, Ajuntament, Inca, 2014.

RAYÓ BENNASSAR, Pere. "L'arquitectura a Inca durant el segle XX: 1900-1947" a JEL, Ajuntament, Inca, 1994.

RAYÓ BENNASSAR, Pere. "El desenvolupament urbà d'Inca en el segle XX" a Inca un segle ciutat, Ajuntament, Inca, 2000.

REYNÉS MUNTANER, Guillem. *Un estudiant d'arquitectura retrobat, Guillem Reynés Font*, Documenta Balear, Palma, 2015.

SEGUÍ AZNAR, Miquel. *Arquitectura contemporánea en Mallorca*, Col·legi Oficial d'Arquitectes, Palma, 1990.

SEGUÍ AZNAR, Miquel. *La arquitectura modernista en Baleares*, Ajuntament, Palma, 1975.

VIDAL REYNÉS, Jordi. "Biografia de l'arquitecte Guillem Reynés Font" a Lluc, 2001.

VIDAL REYNÉS, Jordi. *Arquitectura i art a Mallorca, antologia de textos*, Documenta Balear, Palma, 2006.

3.3. Obres generals sobre teatre i cinema

Un altre grup d'obres que fan referència al Teatre Principal d'Inca, o bé que allò que presenten és extensible a la seva realitat, són les dedicades al teatre i al cinema a les Illes Balears. Són moltes i molt diverses, per la qual cosa sols se'n presenta un recull de les més rellevants, en què cal destacar el treball de Cristòfol M. Sbert (Sbert, 2001), atès que és l'obra de referència en aquest sentit.

AGUILÓ RIBAS, Catalina i PÉREZ DE MENDIOLA, Josep Antoni. *Cent anys de cinema a les Illes Balears*, Sa Nostra, Palma, 1995.

D. A. *Diccionari del teatre a les Illes Balears*, Lleonard Muntaner, Palma, 2006.

PUJALS MAS, Margalida. "El cinema a Mallorca als anys 20" a *Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Palma, 1998.

PUJALS MAS, Margalida i SANTANA MORRO, Manel. *Classificació 3r el cinema a Mallorca*, Documenta Balear, Palma, 1999.

ROMERO GIL, Encarnación. "Música y cine mudo en Mallorca" a *Symposium d'orgues històrics de Mallorca*, Fundació ACA, Búger, 1996.

SANTANA MORRO, Manel. "El cinema a Mallorca durant la Guerra Civil" a *Encontre d'Historiadors de la Comunicació, aportacions de la comunicació a la comprensió i construcció de la Història del segle XX*, UIB, Palma, 2003.

SBERT BARCELÓ, Cristòfol Miquel. *El cinema a les Illes Balears des de 1896*, Documenta Balear, Palma, 2001.

SBERT BARCELÓ, Cristòfol Miquel. *El cinema a les Illes Balears segles XIX i XX*, Documenta Balear, Palma, 2006.

3.4. Recalls fotogràfics

Pel que fa a l'estudi del Teatre, també cal fer referència a un seguit de reculls fotogràfics sobre Inca. Malgrat que l'objecte principal d'anàlisi d'aquestes obres és la fotografia, ens resulta interessant veure com aquestes aporten imatges destacades del Teatre Principal. De tots els reculls apareguts fins al moment hem de ressaltar el treball de Carme Colom (Colom, 2010) per ser aquesta l'obra que recull i analitza un període més extens, la que aporta un major nombre d'imatges i a les quals acompanya sempre d'una breu descripció. És el recull en què el Teatre gaudeix de major protagonisme.

D. A. *Inca, imatges d'una ciutat, imatges d'un segle*, Ajuntament, Inca, 2000.

COLOM ARENAS, Carme. *Inca, recull gràfic 1870-1975*, Editorial Efadós, Inca, 2010.

CRESPÍ BESTARD, Nadal. *Inca Viva*, Ajuntament, Inca, 2007.

PIERAS SALOM, Gabriel. *Inca fotogràfica*, Ajuntament, Inca, 2001.

3.5. Guies de visita

Les obres d'aquest apartat es concreten en diferents guies de visita ja sigui a Mallorca, al Raiguer o més en concret a Inca. Encara que les anomenem aquí, cal dir que es tracta d'obres que acostumen a fer referència al Teatre d'Inca, però que no deixen de tenir un marcat caràcter divulgatiu i no aporten més que unes poques dades bàsiques sobre l'edifici i la seva història.

FULLANA, Pere i TUR, Margalida. *Inca: guia dels pobles de Mallorca*, Hora Nova, Palma, 1999.

LLOBET BROSSA, Joan. *Guia d'arquitectura modernista a les Illes Balears*, Col·legi Oficial d'Arquitectes, Palma, 2000.

ORDINAS MARCÉ, Gabriel. *Guia patrimonial del Raiguer*, Mancomunitat del Raiguer, Binissalem, 2007.

PIERAS VILLALONGA, Miquel. "Espais de teatre, recorregut històric" a *Descobreix Inca: visites guiades al patrimoni d'Inca*, Ajuntament, Inca, 2020.

RAYÓ BENNASSAR, Pere. *Itineraris urbans per la ciutat d'Inca*, Ajuntament, Inca, 1993.

VIBOT RAILAKARI, Tomàs. *El modernisme a Mallorca, guia per a una descoberta*, El Gall Editor, Pollença, 2014.

3.6. Obres sobre el Teatre Principal d'Inca

Per acabar s'ha considerat adient dedicar un apartat únicament a aquells treballs referits en exclusiva al Teatre Principal i que el presenten amb una visió generalitzada. Val a dir que solament han estat dos els treballs referits al Teatre en aquest sentit, es tracta de dues obres de 2014 sorgides entorn de la celebració del centenari de la inauguració del Teatre i que tenen un fort caràcter divulgatiu, per la qual cosa aquestes obres tampoc aconseguen aprofundir en els ítems que presenten referits a aquest.

MATEU-MORRO, Bernat J. i MUNAR CATALÀ, Isabel. *Al cor d'Inca*, Ajuntament, Inca, 2014.

MATEU-MORRO, Bernat J. i MUNAR CATALÀ, Isabel. *El Teatre Principal d'Inca, una institució centenària 1914-2014*, Ajuntament, Inca, 2014.

4. CONSIDERACIONS FINALS

A partir de tot l'exposat fins al moment, podem presentar a manera de cloenda de la comunicació unes consideracions finals entorn de l'estat en què es troben els estudis actuals sobre el Teatre Principal d'Inca.

Amb la present comunicació hem pogut constatar el poc interès que ha generat el Teatre Principal d'Inca en la historiografia i la poca presència que té en la bibliografia. Tal vegada més que una manca d'interès podem parlar que aquest s'ha despertat d'una forma més tardana, ja que la majoria de les publicacions referides al Teatre són més aviat recents. Alhora aquesta actualitat de les publicacions fa que aquests no deixen de ser treballs d'aproximació sobre el tema, cosa que, per tant, remarca com calen encara nous treballs de revisió i continuïtat d'aquestes obres. Així doncs, manca un treball monogràfic dedicat al Teatre inquer.

Un altre aspecte a ressenyar de tot plegat és el caràcter localista i divulgatiu d'una part important de les publicacions disponibles, moltes d'elles promogudes o editades per l'Ajuntament d'Inca, o bé sorgides dins el marc de les Jornades d'Estudis Locals.